

Zagraniczni

Vojen Ložek 26 VII 1925–15 VIII 2020

W dniu 15 sierpnia 2020 r. w Motolskim Szpitalu Uniwersyteckim w Pradze zmarł doktor Vojen Ložek, światowej klasy specjalista z zakresu malakologii, a zarazem geolog, zasłużony badacz czwartorzędu. Urodził się 26 lipca 1925 r. w Pradze, gdzie jego ojciec był wybitnym awangardowym architektem, a matka zajmowała się artystycznym malarstwem. Szkołę podstawową i średnią ukończył w rodzinnym mieście, a swoje przyrodnicze zainteresowania realizował jeszcze jako uczeń gimnazjalny.

Bezpośrednio po zakończeniu wojny rozpoczął studia na Wydziale Nauk Przyrodniczych Uniwersytetu Karola. Inspirowany już wcześniej przez znakomitego czeskiego paleontologa, speleologa i archeologa – Jarosława Petrboka, wybrał jako specjalizacje biologię i geologię. Będąc studentem, notował w terenie dane dotyczące występowania i warunków życia wybranych gatunków ślimaków, publikując zebrane wyniki w jedno- lub dwustronicowych komunikatach. W roku 1948 został zatrudniony w Czechosłowackim Instytucie Geologicznym w Pradze i prowadził badania w zespole zajmującym się utworami czwartorzędowymi. Równocześnie kontynuował swoje obserwacje malakologiczne, a ich wyniki zamieścił w ponad 150 krótkich publikacjach. Ukazały się również jego dwa bardzo znaczące wydawnictwa książkowe: *Měkkyši československeho kvarteru* (510 str.) i *Klič československých měkkyšu* (437 str.), zawierające opisy mięczaków całego kraju. W latach 1953–1956 aktywnie uczestniczył także w opracowaniu krajowej mapy gleb, wzbogacając przy tym swoje materiały malakologiczne. Uzyskał również doktorat (stopień naukowy RNDr), a ponadto w uniwersyteckiej Katedrze Zoologii prowadził zajęcia dydaktyczne i wykłady z przedmiotu ochrona przyrody, utrzymując je następnie przez kolejne 53 lata. W kilkudziesięciu publikacjach opisał także objęte ochroną lub zasługujące na to stanowiska

występowania subfosylnej i współczesnej fauny mięczaków oraz geologiczne odsłonięcia utworów czwartorzędowych.

W roku 1963 Vojen Ložek zmienił miejsce pracy i przeniósł się do nowo utworzonego Instytutu Geologicznego Czechosłowackiej Akademii Nauk (od roku 1993 – Czeskiej Akademii Nauk), pozostając w nim do końca swojej działalności zawodowej. Był przy tym również okresowo zatrudniony w Czeskim Instytucie Ochrony Przyrody. Przez wszystkie kolejne lata jednym z głównych przedmiotów jego pracy naukowej były intensywne badania w zakresie malakologii, zwłaszcza malakofauny czwartorzędu, ze szczególnym uwzględnieniem holocenu i późnego glacjału. Badał i opisywał zarówno poszczególne gatunki, jak też zespoły mięczaków, notował ich wymagania ekologiczne, stosował je do oceny pozycji stratygraficznej oraz warunków depozycji różnych typów osadów czwartorzędowych i sformułował metodyczne podstawy analizy malakologicznej, przyjęte w literaturze światowej. W 1964 r. przedstawił syntetyczne ujęcie tych zagadnień, publikując obszerną monografię zatytułowaną *Quartärmollusken der Tschechoslovakei* (374 str.). W następnych latach kontynuował i rozbudowywał tę tematykę, prezentując ją w setkach artykułów i komunikatów naukowych, wydawanych głównie w języku czeskim oraz niemieckim, a także w innych językach, m.in. po angielsku i po francusku.

Prowadził równocześnie badania geologiczne dotyczące utworów czwartorzędowych, reprezentujących zarówno plejstocen, jak holocen, m.in. takich jak lessy, osady rzek i potoków, martwice i trawertyny, pokrywy stokowe oraz wypełnienia form krasowych. Uwzględniał zarówno ich wykształcenie i zróżnicowanie facjalne, jak też wiek i stratyografię, interpretował zmiany klimatycznych warunków ich depozycji w trakcie interglacjałów i glacjałów oraz w poszczególnych fazach okresu postglacjalnego. Jego opracowania dotyczyły nie tylko obszaru Czechosłowacji, ale także wielu krajów europejskich, m.in. Niemiec, Austrii, Wielkiej Brytanii, Francji, Hiszpanii, Węgier oraz państw Półwyspu Bałkańskiego. Były one przedmiotem bardzo licznych autorskich i współautorskich publikacji, a także referatów prezentowanych na krajowych oraz międzynarodowych posiedzeniach, zjazdach i kongresach. Publikacje te znacząco wzbogacały szczegółową wiedzę o najmłodszym okresie geologicznym.

Dorobek naukowy Vojena Ložka jest bardzo bogaty. Obejmuje on ponad 1300 publikacji, w tym książki, monografie, artykuły i komunikaty, wydane w Czechach, a także w kilku innych krajach. Wyniki jego prac uzyskały wysoką ocenę, zarówno w skali krajowej, jak i światowej. Był członkiem honorowym Philosophical Society of Cambridge, a także aktywnym członkiem Międzynarodowej Unii Badań Czwartorzędu INQUA, uczestnikiem kongresów organizowanych w różnych krajach oraz autorem prezentowanych tam

tekstów. Wyróżniono go Złotym Medalem Albrechta Pencka za zasługi w rozwoju wiedzy o najmłodszym okresie geologicznym oraz Medalem Grzegorza Mendla za publikacje z zakresu nauk biologicznych, otrzymał także Medal Uniwersytetu Karola w Pradze za zasługi dla Wydziału Nauk Przyrodniczych. W czerwcu 1999 r. został wybrany na członka zagranicznego Polskiej Akademii Umiejętności, zapisanego w składzie Wydziału Przyrodniczego. W Polsce jego osiągnięcia były wielokrotnie omawiane i dyskutowane zwłaszcza na zebraniach Komisji Paleogeografii Czwartorzędu PAU i Komitetu Badań Czwartorzędu PAN oraz na sesjach naukowych Stowarzyszenia Malakologów Polskich.

Odszedł wybitny człowiek, badacz o zainteresowaniach dotyczących szerokiego zakresu przyrody ożywionej i przyrody nieożywionej, a także ich ochrony, którego badania i bardzo liczne publikacje w znaczący sposób przyczyniły się do rozwoju malakologii i paleogeografii czwartorzędu. Poznałem go w drugiej połowie ubiegłego stulecia, w trakcie dwóch miesięcznych pobytów w Pradze. Już w czasie pierwszego spotkania wystarczyło nam tylko 20 minut, aby zwracać się do siebie po imieniu, a następnego dnia rozpoczęliśmy wspólne wyjazdy w teren oraz przeglądanie zebranych przez niego materiałów. Pozostanie w mojej pamięci, a także we wspomnieniach swoich kolegów, współpracowników i uczniów jako osoba nad wyraz komunikatywna, otwarta na dyskusje i współdziałanie. Takich ludzi się nie zapomina.

Stefan Witold Alexandrowicz